

Соколёнок

6/2019

ноябрь – декабрь

Къарчыгъа

РЕСПУБЛИКАНЫ ЯШЛАР УЧУН ЭКИ АЙДА БИР ЧЫГЪАГЪАН ЖУРНАЛЫ

Къадирмурза Амирхангентли - 260 йыл!

Къадирмурзаны игитлери - мени игитлерим

Мен битимиме гёре яшавумда гъар затны билмеге, кёп охума сюеген адамман. Шо саялы болма ярай, къайсы буса да бир асарны охусам, объюмню шо асардагы игитлер булан тенгleshдирип, оланы келпетин де, мени келпетимни де урушдуруп къарайман. Баш игитни объденлигинден уьлгю алмагъа, хаталарындан дарс алмагъа къаст этемен. Бу гезик де шолай болду.

Касбума гёре доктор гысапда адамланы къаркъара аврувларына балгъам этмеге белсенген адам бусам да, жамият ишлеге де гъаракатчы кюйде къошулуп-чатылып айланаман. Сезивлю асарланы кёп охуйман.

Чагъым сексен бешлеге тармашса да, шо гъаракатдан ихылмагъа хыялым ёкъ.

Ювугъум Салав Алиевни гъали де жагъ кюйде миллетибизни маданият тамурлары ахтара туруп, машгъур, тарихде сакъланма тийишли адамларыбызны, обътген наслуланы излеп табып, бугюнубюзде охувчуланы алдына чыгъарагъанлыгъы дазусуз сююндюре.

Гъали-гъалилерде Салав мени де, объзге охувчуланы да гезикли керен сююндюрю. Яни, мени къолума, исси-иссией дегенлей, о онгаргъан китап тюшдю. 200 бетли аслам китап. Бу йыл объюне 260 йыл тамамланагъан Къадирмуза Амирхангентлини «Анжи-наме» деген китабын басмадан чыгъаргъан. Шону артгъа салмай охуп чыкъдым.

Китапгъа гирген Къадирмурзаны «Анжи-наме» деген асарында Хазар пачалыкъ девюрлерде бизин ата-бабаларыбыз сыйлы ана элин игит кюйде якълагъаны суратлана. «Анжи-намени» игитлери – Къарткъожакъ, Айбек, Айкъыз бары-барлыгъым йимик къабул этеген игитлер. Шо игитлер мен де, мени йимик Ватанына сююв гыслер булан янашагъан бары да охувчулар да уьлгю алардай келпетлер. Олар биз объзлени алдында гъюрмет этип, баш урагъан адамлар. Олар мактапларда гечилмеге герекли келпетлер.

Арсланали Ибракъов, жамият чалышывчу.

Тарихни бетлеринден

Къадирмурза Амирхангенгли
(1759-1831)

Айкъыз

Шагъарны диванбеги (башчысы) чачына акъ гирген Къарткъожакъ болгъан. Къарткъожакъны бетиндеги хынжалдан ва шешгеден къалгъан терен яралар, ону алдагъы ат уьстюнден тюшмейген заманларыны ачыкъ белгилери эди. Йыллар тамазаны къавжатгъан. Ол алда йимик шагъарны бары да къуллукъларына етишип болмай. Ону умуту – уланларында Темишде ва Айбекде. Бир ананы къарнындан чыкъгъан, сувну эки тамчысы йимик, атасына ошагъан агъа-инини хасиятлары башгъа-башгъа болгъан. Уллусу Темиш гъонкъалыкълары булангъы, эдепден кеп арекдеги элбезген. Айбек бек рагъмулу, элине-халкъына гъалал, къоччакъ улан. Темиш инисин гёрюп болмай ва огъар къую къазма гъап-гъазир. Себеби де шагъардагъы Исакъ бийни къызардашы – Айкъыз.

Гъайран гёзеллиги булангъы Айкъызны гелешме солтанлар ва пачалар, ханлар ва падишагълар элчилерин йибере эди. Ону гъакъында шаирлер макътавлу шиърулар яза эди, йырлар йырлана эди. Тек Айкъызны юреги, сагъынагъан гъасирет сюювю – биргине-бир Айбек. Къарткъожакъ шагъарны халкъына ювукъда Айбекни де, Айкъызны да тою болажакъ деп билдиргенде, къызны юреги сююнмекликден атылып чыкъма аз къалды. Шо гюн ону насибине женнетдеги гьорюккъызлар да сукъланар эди. Айкъыз булан озю де къошулма умут этеген Темиш инисинден ачувун алмакъ учун, онгайлы мюгълетни къаравуллай. Арапланы чапгъыны шолай мюгълет болуп токътай.

Душман, шагъарны къамавгъа алып, гъужумун башлай. Тек анжилени елевчулеге ирия болма хыялы ёкъ. Олар уллу тавакаллыгъы булан анадаш шагъарын якълайлар. Не гюн, не гече токътамай шагъаргъа окълар ва таш топлар атыла. Абу Убайда къамав узакъгъа созулажагъын англап бек ачувлана ва Анжини елегенде, шону бары да адамларын денгизде батдырып, оьлтюрмеге ант эте.

Къыргъын ябушувланы бирисинде Айбек игит кюйде жан бере, Бютюн шагъар оьртенде. Хыйлы халкъ къырылып пуч болгъан. Къумукъ эллерден кёмек де етишип битмей. Терен къайгъыгъа дёнген Айкъыз тобукъдан туруп, Тенгириге багъып тилеп ялбара:

Художник Гъ. Къурбанадамова

Тыш елевчюлери къалагъа этеген гъжумун узата...

*Бир гъавурлап ябалакъдай къарайлар
Элбузгъанлар башын сугъуп тешикден.
Мажар огъум, къуватынг ал, тез ет чи,
Ол душманны эки къашын бир эт чи,
Гъёкюндюрюп тюшгенине бешикден.
(«Анжи-намеден»)*

Гёк булутлар чачыратып, Тенгири,
Гёк денгизинг гъалек этсенг, не бола?!
Ягъаланы ялгъап алгъан йырыкълар,
Оланы чайкъалатсанг, не бола?!
Антычы Артлан тавда гёк орман,
Атылып огъар етсенг, не бола?!
Хомуролда агъ урагъан увакъ яш,
Олагъа таяв болсанг не бола?!

Тек кёклер сесленмей. Шагъарны якълавчуларыны сыдыралары гюн сайын кемий. Темиш гечелетип барулардагъы яшыртгъын тар тешикден таба душманны янына чыгъа ва баш ийген кюйде арап асгерни башчысыны гёз алдына гелип токътай. Намарт хыянатчы елевчюлеге яшыртгъын тешикни гёрсетмеге гъазир. Тек шо къуллукъ учун Абу Убайдадан объюню шагъарны диванбеги этип белгилемеге ва объю гёрсетген къыз булан уйлеме ихтияр бермекни тилей. Темиш уллу шатлыкъда, тутгъан нажжас мурадына етермен деп сююне.

Анжилер игит кюйде ябушувлар юрютсе де, шагъарны душмандан къоруп сакълама чакъы гючю чатмай. Араплар шагъарны елел токътай. Сав кълалгъанлар Анжини чет тав бетиндеги кълалагъа къламалып токътагъан. Къламалгъанланы арасында Айкъыз да бар. Душман дагъы кюйде о кълалагъа гирме болмагъанда, ону ичиндеги халкъны ашдан-сувдан кълыркып, уллу отлар ягъып, тютюнге бувуп оьлтюрме токъташа. Отланы ялыны, Къладир-мурза да язагъандай, кекдеги булутланы чирките. Айкъыз душмангъа булай язып билдире:

Мен разимен кълул болмагъа Темишге.
Эки гюнлюк яллыкъ герек бу ишге.
Шу болжалда биз жыяйыкъ эсибиз,
Кълачан да Темиш бизин есибиз.

Шо эки гюнню ичинде Айкъыз янгыз оьзюне белгили яшыртгъын сокъмакълар булан адамланы душман артындан кълувуп, етишип болмасдай орманлыкъллагъа чыгъара. Оьзю буса кълалагъа кълайта. Янгы танг билингенде, тамаша болгъан араплар кълаланы лап бийик чырында токътагъан, акъ кълабалай гийген кълызны эс эте. Тюдден таба къларагъанда, ол гълавалардан саркъыйгъан акъ гегюрчюнге ошай. Ол – Айкъыз. Тюнде, душманланы арасында токътагъан Темишни гюрюп, Айкъыз, кълолу булан икрам этип, оьзюню янына чакълыра. Темиш, сююнмекликден чаба туруп, тик канзилерден Айкълызны янына гетериле. Ювукъ болуп, ону кълолун оьзюню кълолуна алма къларагъанда, бирден Айкълыз, Темишни кълатты кюйде кълысып, оьзюне тартып, бийик кълаладан тюпге атыла...

Къладирмурзаны хабары шолай пашман кюйде тамамлана. Гетген асруну 30-нчу йыллары болгъланча Анжини баруларыны айрыча ташлары сакълангълан эди. Гълали бу бойларда 1300 йыл алдын тизив шагълар болгъланын эсге салагълан Таргълутавдан ва Хазар денгизден кълайры, бир зат да кълалмагълан. Анжили Айкълызны атын билегенлер де бизин арабызда онча кеп тюгюл.

Алав Алиев

*55 школаны охувчулары
Къладирмурзагъла багълышлангълан
байрамда.*

Дагъыстан халкъларыны адабиятындан

Рашит Рашитов,
Дагъыстанны халкъ шаури.

Ёлавчутъа

Ёл чыкъгъангъа уьонден
Этмеге деп яхшы иш,
Яйылгъан йимик хали
Ёлу болсун теп-тегиш.

Билев салып кьойнуна
Чыкъгъанны сенге-менге,
Тюзелтип кьойсун ёлу
Тюшноруп аюв инге.

Ким юрюсе ёлунда
Яхшылыкъ эте туруп,
Ёлукъгъан чечеклер де
Алгъышласын баш уруп.

ТОНКЪТОНКЪКЪУШ

– Кимдир гъали бутакъда?
– Танкъ этеген бу якъда?
– Мен бавлагъа къурдашман,
Тереклеге сырдашман,
Къызыл песли, непти тюс
Мен чи бир Тонкътонкъкъушман,
Сав гюн мен тонкъ этемен:
Тонкъ-тонкъ, тонкъ-тонкъ,
Тонкъ-тонкъ, тонкъ!!
Сав гюн магъа токътав ёкъ!
– Я! Сен адашгъанмысан,
Не де сен шашгъанмысан!
Къызгъанмасанг къабугъун,
Тереклени сен бийик,
Оъзлени этежексен
Бираздан элек йимик,
– Янгылашасан, къурдаш!
«Тонкъ-тонкъ-тонкъ,
Тонкъ-тонкъ-тонкъ! – деп,
Тереклеге хайыргъа
Мен дарман-эм этемен!
Гъайва терекден учуп,
Алчагъа да етемен.
Таныш алма терекни
Къабугъуну тубюнден
Биз йимик бурнум булан
Хурт табаман гъар гюн мен.
Тонкъ-тонкъ, тонкъ-тонкъ,
Тонкъ-тонкъ, тонкъ!
Сав гюн магъа токътав ёкъ!
– Шолай буса чы яхшы,
Сен бавланы къурдашы,
Тереклени сырдашы,
Къызыл песли, непти тюс
Гъей, сен асил Тонкътонкъкъуш,
Янгырсын шат макъамдай
Янгылмай «Тонкъ-тонкъ» тавуш!
Бурнунгуну да чакъда бир
Унутмай сен тур билеп!
Кёплюк этмес шо гъакъда
Айтсакъ да сагъа тилеп.

Дарги тилден Насрулла Байболатов таржума этген.

Ата-аналаны сагыфасы

Умму Камал

Гъей Тенгири, гъакъ Уллу Аллагъым!
Минг макътавларым, алгъышларым Оьзюнге.
Минг мюкюрлюгюм, шюкюрлюгюм Оьзюнге.
Минг гъакъ юрекден разилигим, баракаллам Оьзюнге.
Къудратлары Уллу мени Аллагъым,
Рагъмуланы еси Сенсен,
Бизге нюрюнг себеле.
Шайтандан-жинден къору,
Гелеген балагълардан гюбеле,
Тергевюнгден магърюм къойма,
Авур алмай гёзюнге.
Тенгири гъакъ Уллу Аллагъым!
Инан мени сёзюме:
Бютюн барым-ёгъум Сенсен,
Сенсен мени инанч тюбю-иллагъым
Тенгири гъакъ Уллу Аллагъым!
Сенсен даимликни шавла береген чырагъы,
Сенсен оьр инсаплыкъны къуванчлы баш булагъы.
Тенгири гъакъ Уллу Аллагъым!
Инсанлагъа Сени шабагъатынг битмегир,
Дуалары дув къалгъан къулларынгдан этмегир!
Я Аллагъым, я Аллагъ!
Лаилагъаилаллагъ!

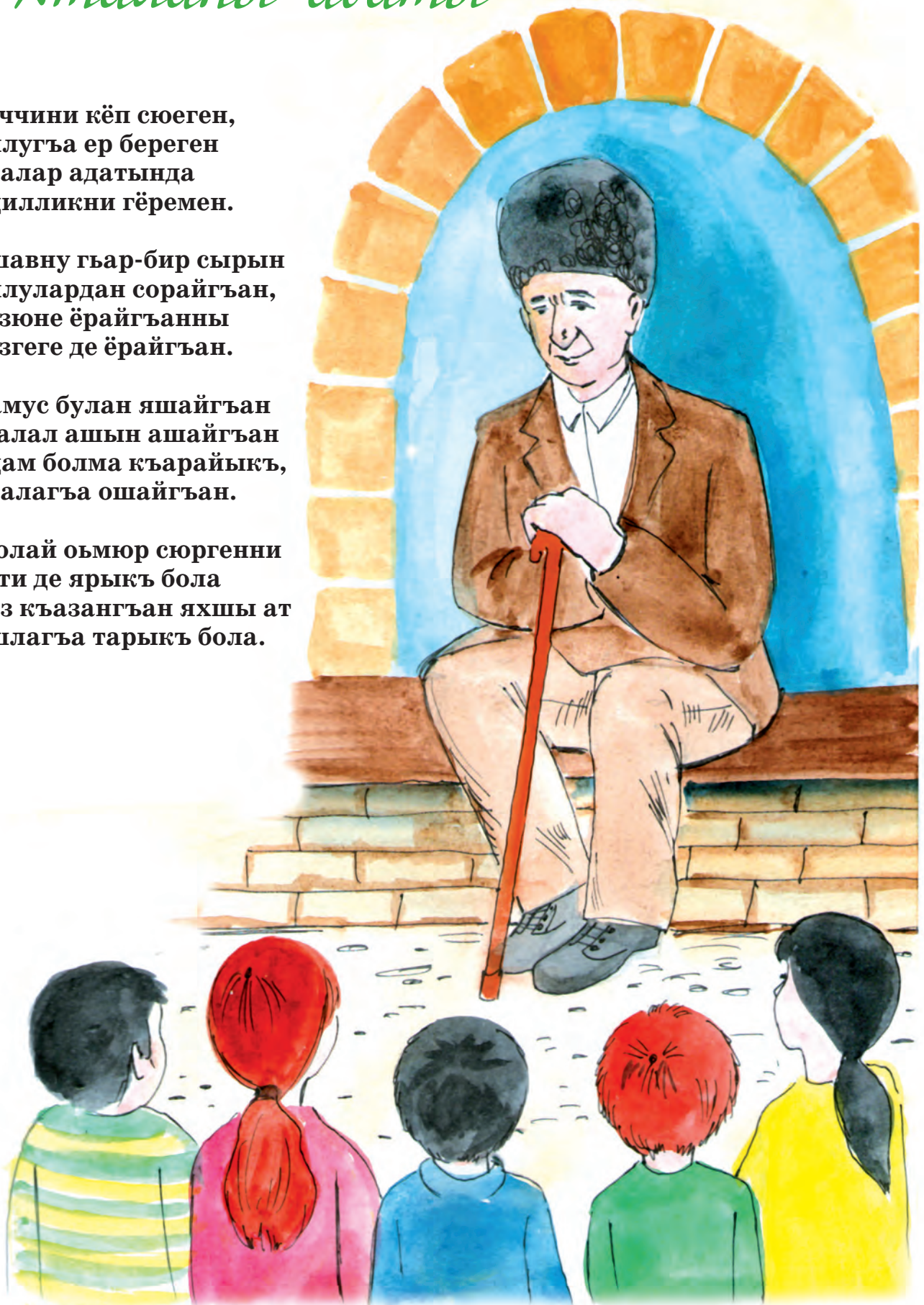
Аталаны адаты

Гиччини кѐп суюген,
Уллугъа ер береген
Аталар адатында
Адилликни гѐремен.

Яшавну гъар-бир сырын
Уллулардан сорайгъан,
Оъзюне ёрайгъанны
Оъзгеге де ёрайгъан.

Намус булан яшайгъан
Гъалал ашын ашайгъан
Адам болма къарайыкъ,
Аталагъа ошайгъан.

Шолай оъмюр сургенни
Бети де ярыкъ бола
Биз къазангъан яхшы ат
Яшлагъа тарыкъ бола.

Ошавсуз мергешлер

О з ю н г д е н
уллу агъаларынг,
къардашларынг бар
туруп, тонунгну яда пальтонгну
елбеге салып юрюме.

Бутунгну устыюне бутунг салып олтурма,
бичиминге къолларынг салып чирелме.

О з ю н г д е н уллу адамны алдын къыркъып оьтме, яда ону сёзюн бёлюп
сёйлеме.

О з ю н г д е н уллу адамны папиросун алып къабуздурма, гъатта ону янында
папирос да тартма.

Адамланы устыюнде, яда адамлагъа багъып шюшгюрме.

Адамгъа багъып герилме.

Орамда ашай туруп юрюме.

Дагъыстанны халкъ шаирини 110 йыллыгына

Абдул-Вагъан Сулейманов

Он бир яшымда

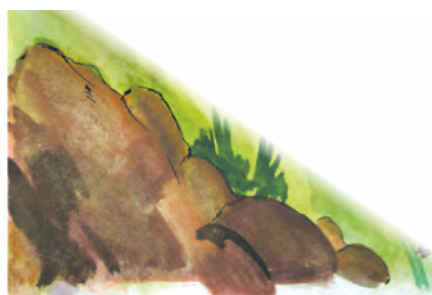
Он бир яшымда,
Гиччи башымда
Гъашыкъ пикру ойнай башлады.
Гъашыгъым бир къыз,
Къыз тюгюл, юлдуз,
Уъстюме бир учгъун ташлады.

О учгъун булан
Мен языкъ улан
Нече йылдыр янып гюемен.
Гъар гюн, гъар гече,
Юзлер, минглерче
Гьрген сайын гьрме сюемен.

Бир гюн гьрмесем,
Гъалын билмесем,
Яллай мени шу яш юрегим.
Гечелер ятсам,
Ойлагъа батсам,
Гъасиретлик туюе кькюрегим.

Кькюрегим туюп,
Сейлеме сююп,
Турсам, бола хыялларым бош.
Не учун, неге,
Шунча мендеги
Къайгылы гъал къыйынлы туруш?

Гъей гьрюнген къыз,
Жаным суюнген къыз,
Гелип сьндюр салгъан отунгну.
Сен суюмей бусанг,
Сьндюрмей бусанг,
Гечикдирмей айт умутунгну.

Йырчы Къазакъыа

Йырчы, къайдан таба эдинг ругъланыв,
Дюнъя къайгъы булан толгъан шо чакъда?
Яда сени къуршап алгъан пашманлыкъ
Сагъа ойлар берем эди йыр гъакъда?
Тёрде Абдулмуслим – «ханы ханланы»,
Байлар-бийлер булан толгъан дёрт яны,
Сени ругъдан тюшюрмеге болмагъан
Шонча гючлю зулмулары оланы!
Бажармагъан олар сени иелтип!
Сен болатсан, Йырчы!
Болат иелмей!
Арбангны да болмагъандыр чюелтип,
Йыр юкленген арбалар да чюелмей!

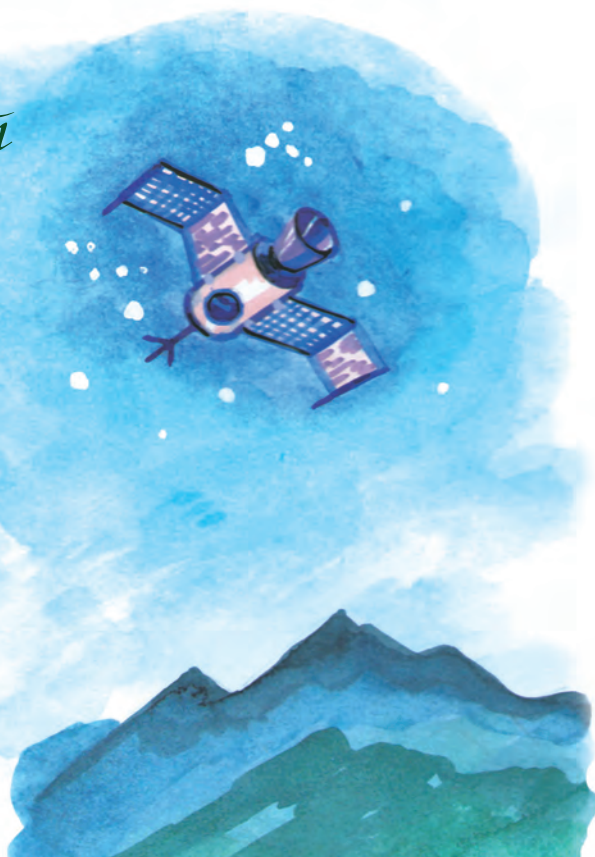
Йырчы, сени я пачалар, я ханлар
Иелтип де, сындырып да болмагъан!
Олар сени тамагъынгны бувгъанлар,
Тек сесингни тындырма да болмагъан.

Олар оьлген. Сен яшайсан яш кюйде!
Шо алдындай йырчылагъа баш кюйде!
Йырларынгны гъар сатыры, гъар сёзю
Зулмучугъа урулагъан таш кюйде!

Дюнъяда инг яхшы зат

Гече бирев уятып
Сыпатыма къараса:
«Дюнъяда инг яхшы зат
Не затдыр?» – деп сораса,
Шогъар жавапны нечик
Берме герек экенни
Ойлашгъандан сонг шулай
Токъташгъанман мекенли
Инг яхшы зат: гъар кимни
Айрыча ую бары,
Гишиге пуршав этмей
Яшама кюю бары!..

Яшлыгымдан бир гесек

Гече геч чакъ ойлар толгъан башыма,
Гъар затгъа озъ къыйматымны бермен.
Яшда оьтген гюнлер геле къаршыма,
Сонг бёлюнуп шу кюйде тюш гёремен:

Яхсайсувну лайларына батылып
Айланаман,
Эсге гелмей ачлыгъым.
Кёпюрню озъ чаталындан атылып,
Киринебиз мен ва мени яшлыгъым!
Къулагъыма сес геле ит улуйгъан,
Сувдан чыгъып сесге багъып чабаман.
Герменчикни ягъасында солуйгъан
Къойчу итим Алабайны табаман.

– Сен къайдасан, Алабайым аявлу?
Мени къоюп къайда багъып гетгенсен?
Сен чи мени яшлыгъымны боявлу
Накъышлангъан бир гесегин элтгенсен!

Мен тургъанман эки къашым тююлюп,
Сен тас болгъан гюнден сонггъу чагъымда,
Юхлагъанда –
Тюшде гёрюп сююнуп,
Уягъанда сен табылмай ягъымда...

Деп сёйлеймен,
О бойнумну къучакълай –
Ерге тюше тери бёркюм, башлыгъым,
Сююнмекден бир кюлеймен, бир йылай,
Хапарсыздан раслашгъангъа яшлыгъым.

Яхсайым мени

Эгер де мен суратлама бажарсам
Адамланы – сенден бир де тоймагъан,
Бютюн оьмюр бою сени ойлагъан,
Сен гъакъдагъы хыяллардан-ойлардан
Юреклерин бир де бош къоймагъан,
Сенде тувуп оьсген, сенде яшагъан,
Гъариси сагъа юлдуз болуп яшнагъан,
Сени учун тарихге кёп иш этген,
Адамланы мен атларын эшитген
Толу кюйде суратлама бажарсам,
Сатырларда къошагъан шу йырыма,
Къаракъушлар,
Къарчыгъалар,
Лачинлер,
Къонгъан йимик гёерер эдим чырыма

Биринчилей атынгны ким такъгъанны,
Баш къазыгъынг инг башлап ким къакъгъанны,
Ону аты ким болгъанны ахтарып,
Тюпден гелген ону ана тамурун
Токъташдырып айтма бола бусам мен –
Рази болур эдим ону алгъышлап,
Тизден чёгюп топурагъынгны оьпмеге,
Оьктем башым етер йимик кёклеге!

Къумукъ халкъ айтывлары

- * Айыпсыз дос болмас.
- * Айыпсыз дос излеген, доссуз къалыр.
- * – Насип, къайда барасан?
– Дослукъ бар ерге бараман.
- Гюч, къайда барасан?
– Дослукъ бар ерге бараман.
- Гъакъыл, къайда барасан?
– Дослукъ бар ерге бараман.
- Байлыкъ, къайда барасан?
– Дослукъ бар ерге бараман...»

АЛАМАТНЫ АЛАМЫНДА

Рамазанова Алиса

Мамаев Сапир

Адукова Жамиля

Сагидиев МАГОМЕД

Койтемирова Карина

Оър Къзаныш мактадан

ЧЕЧЕГЕН ЕММАКЪЛАР

Аякълары ёкъ, юрой,
Тюзю, бир абат алмай.
Къоллары болмаса да,
Танкъ эте тамда талмай.

Шогъар къарап орундан
Турагъан артгъа салмай,
Мактапгъа да, ишге де,
Озью геч болуп къалмай.

Тигив ишлени кюте
Бурну итти, бир гёзю.
Билип де битгенсендир
Недир экенин озъю?

Бюртюк чакъы бийгъая,
Гиччи ине гёзюнден.
Недир суйреп ташыйгъан
Юкню авур озъюнден.

Толтурулгъандай гёбюп,
Тийсенг, къалардай чёгюп.
Озью йимик ярайдыр,
Урлукълары да ашгъа.
Нече тюрлю аврувгъа
Дарман уллугъа яшгъа.

Шекер булан бириксе,
Ашагъан болмай тойма.
Айыпдыр, яшлар, ону
Атын айтмайлы къойма.

Чана чабыв

Чана чапсам чалтман мен,
Гъатта елден, яшмындан,
Къолгъа къолгъап гиemen
Бёрк де таймай башымдан.
Гъара бир, гъара эки
Гетди чана тайгъалап,
Гъара бир, гъара эки
Бараман къабургъалап,
Гъара бир, гъара эки
Тюз болдум, лавлап, лавлап.

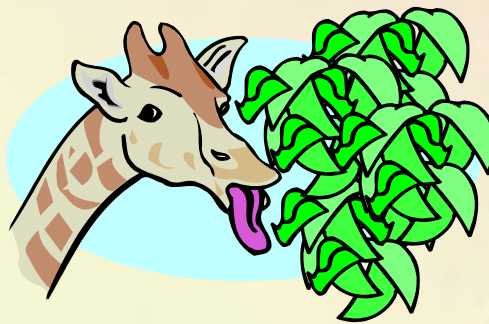
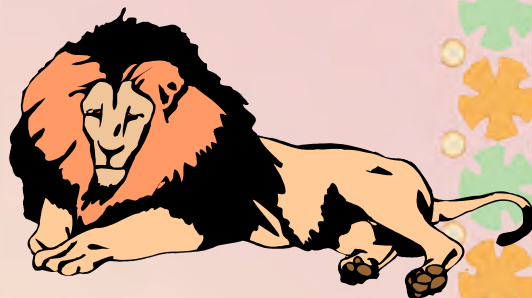

Ажайып алам!

Ер юзюндеги гъар-бир жан-жаныварны, оьсюмлюклени де оьз-тёрече хас хасиятлары болагъаны белгили. Лап да узакъ яшайгъанлары, пайдалы ва пайдасызлары, лап да уллулары, чинк де гиччилери. Инг де гёрмеклери, чинк де талай-сызлары ва шолай башгъалары.

Жанланы арасында лап бек чабагъанлары бары тезден белгили болгъан. Мисал учун, спортсменлени арасында лап да гючлюсю бир сагъатны ичинде 21 чакъырым 101 метрге ерли чаба. Арсланкъаплан – 65 чакъырым, жираф – 45, зебра – 65, антилопа – 90 чакъырым, страус – 80, къоян – 60.

Белгили болгъаны йимик, къыр жанланы арасында лап да чалт чабагъаны арсланкъапланланы гепард дейген тайпасы. Ол чабагъанда чалтлыгъын сагъатда 120 чакъырымгъа етишдире.

Кенгуру 3 метр 20 сантиметр бийикге атыла. Спортсменлени арасында буса бийикге атылывдан да оьр даража – 2 метр 43 сантиметрден оьтмеген. Пума деген къыр мишиклени журасы 4 метр бийикге атыла.

Лап да йыракъгъа атылагъанларыны арасында биринчи ерде ченгертки. О сан да этмей уьч къабатлы уьйню уьстюнден атылып чыгъа. Узунгъа уьч керен атылып, футбол майдандан оьте.

Къардашларыбызны адатларындан

Тюрклерде гъалиге ерли бу халкъ учун да, миллет учун да оьтесиз терен маъналы бу адат яшав сюре. Бу адат – сюннет той! Уланъяшлагъа сюннет этгенче бир жума алда олагъа шолай оьзтөрече хас гийимлер гийдирип, ата-анасы тюрлю-тюрлю гезмелеге къыдырма алып юрюйлер, оланы доскъардашы, таныш-билиши оюнчакълар, татлиликлер, савгъатлар берип къутлайлар, шо сюннет гюнюне етишгенче уллу байрам той этип оьтгере.

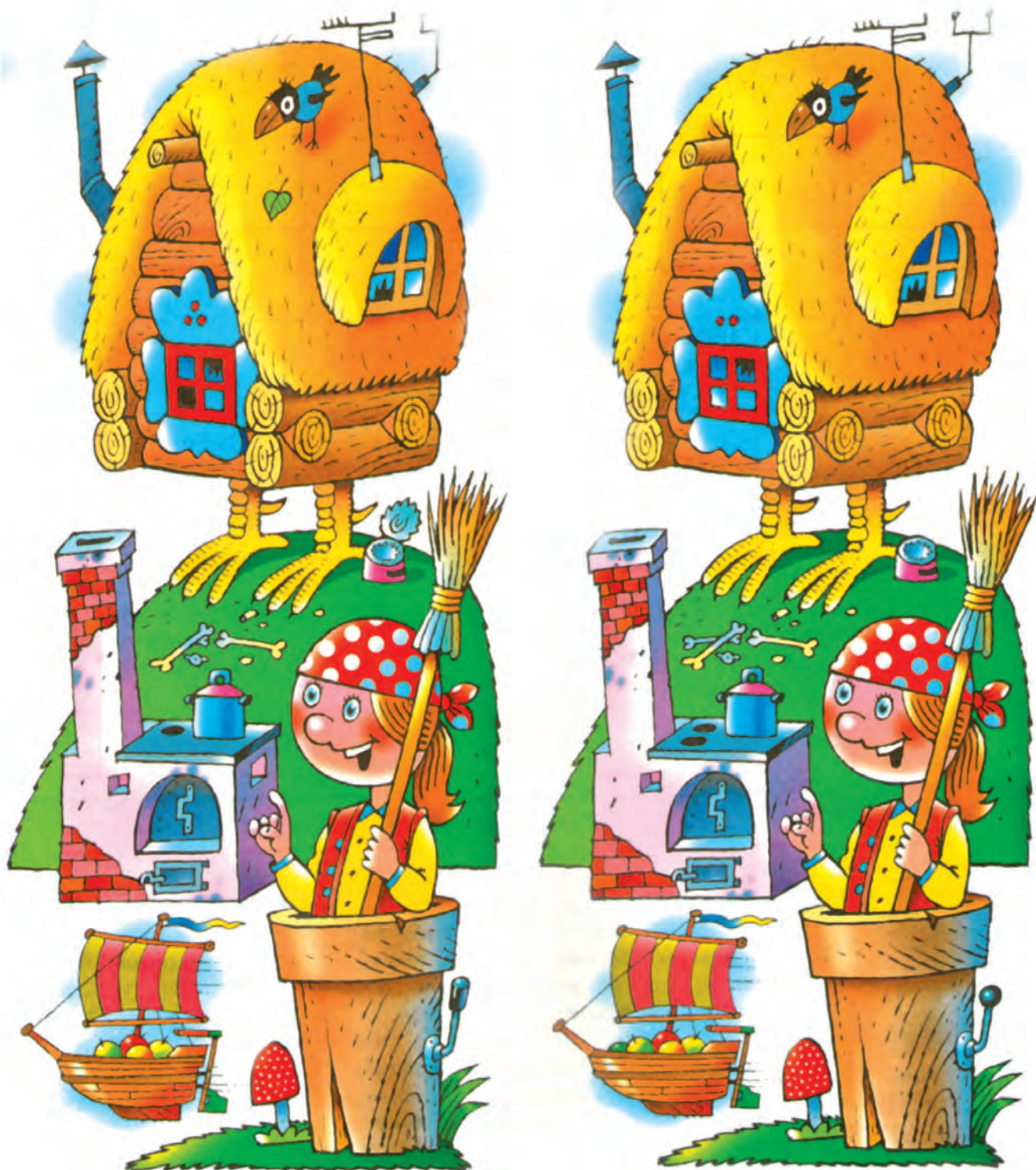
Сиз гёреген суратда буса бырын Тюркиягъа гетген къумукъларыбыздан таргъулу ва эндирейли Нежметтин Арарны торунлары:

Фахреттин (уланы Нежатны уланы)

Нежметтин (уланы Бератны уланы)

«Къарчыгъаны» архивинден

Елдей учуп гетермен!

Энем кьатын учуп гетип кьалгьанча шу суратлардагьы 10 башгьа-лыкьланы гьорсет.

«Веселые картины» деген журналдан.

Ибрагым Махтибековну «Тапшурмалар» деген янгы китабындан гесеклер.

ГРУША

ЦЫПЛЁНОК

ЗАЯЦ

ГОРОХ

КОРАБЛЬ

ЯБЛОКО

ЛЯГУШКА

Йымышакъ белги
(Мягкий знак)

СТУЛ

НАГАЙКА

ВАГОН

ВЕРБЛЮД

Сочинение

Къадирмурза Амирхангентли

муркъ язывчу чыкъгъангъа. Къадирмурза Йырчы Къазакъдан хыйлы уллу да болгъан, болса да Къазагъыбыз да уллу болуп гёрюне бизге.

Къадирмурза, биз англагъан кюйде 1759-нчу йылда Амирхангентюртда тувгъан. О замангъа гёре ол яхшы билими булангъы улан болгъан. Айлана юртлардан къужурлу хабарлар, йырлар жыя болгъан. Атасы да уланындан къувана болгъан, ону гъаракатына. Къадирмурзаны «Анжи-наме» деген китабында бырынгъы хазар къумукъланы гъакъында хабарлана. Къумукъ халкъым оз эллин якъап, арап елевчулеге къаршы къатты кюйде ябушувлар юрютгени суратлана. «Анжи-наме» деген китарда бырынгъы Анжи шагъарны тарихи язылгъан. Анжи Дагъыстанны шагъарларыны бириси болгъан. Дагъы да мени учун тамаша маълумат болду. Анжини аты тарих язывларда «Семендер» деп юрюле. Шону учун бизин къхулайлылагъа, Семендер деп ат да къоюп, кёбюсю халкъгъа шо юртдан планлар бериллип уйлер ишленди. Къадирмурза

Адабият дарсларда гъар заман муаллимибиз Саида Рашидовна озъюню юртлусу къумукъланы белгили шаири Йырчы Къазакъны гъакъында уллу оьктемлик булан айтагъанда, мен огъар сукъланып тынглай эдим. Бираз гюлеме де гюллей эдим.

Арадан заман гетип, узун къулакъдан, сонг буса муаллимибиз дарсда Амирхангентли Къадирмурзаны гъакъында бизин таныш этди. Шо заман мен де оьктем болдум мени ата юртумдан да шулай белгили къу-

Амирхангентлини гъакъында билге-нибиз саялы Салав Магъамматсалиховичге баракалламны билдирмеге сюемен. Ол 2018-нчи йылда «Анжи-наме» деп аты да булан Къадирмурза Амирхангентлини китабын чыгъаргъан. Салав Магъамматсалихович болмагъан буса, ону гъакъында маълуматлар жыймагъан эди буса, биз, балики, билмей де къалар эдик, къумукъланы Къадирмурза деген дагъы да уллу хазнасы болгъанлыгъын.

*Мукайылова Шайм,
55 школаны охувчу къызы.*

Сочинение

Айкъызы келпети

Биз Амирхангентли Къадирмурзаны «Анжи-наме» деген китабындан алынган «Айкъыз» деген аса-

ры булан таныш болдукъ. Бу асар алдынгъы Анжини суратлап язылгъан асар. Къазакъны «Эренлер деген булан эр болмас» деген шиърусу эсге геле. Къазакъны шу шиърусу нече де арив къыйыша асарны баш игити Темишге. Темиш халкъын сатып, озюню осаллыгъын гёрсете. Шолай эргишиге, эргиши деп айтма болмасбыз! Лап да ювукъ атасына арт бере, атасыны башын салландыра.

Эргишини озеги чи дюр Айкъыз. Айкъызы келпети болат темирдей къатты хасиятлы къыз болуп суратлана. Халкъы саялы оз жанын къурбан этме гъазирлиги суратлана. Асарда Айкъыз ахырынчы сёзлерин «Тенгириге» бакъдыргъан. Ол тилей, йылай, ялбара, озю саялы тюгюл, халкъы саялы. Шу къагъруман къыз озюню гючюне гёре юртуларына кёмек де эте, оланы тыш елевчюлерден къутгъарма бажара. Темир йимиклеге де тюз такъсыр онгара. Асарны ахырында Айкъыз Темишни тутуп къаладан тюпге атылып оле. Шону булан Айкъыз: «Осаллагъа халкъны арасында иш ёкъ» деп айтма сюегендей гёрсетиле.

Дагъыстанымны кёп болсун шулай къагъруман, къоччакъ къызлары деп битдирме сюемен сочинениемни.

*Ихласов Эльхан,
№55 школаны, 8 кл. охувчусу.*

*Къадирмурза Амирхангентли эсгерен,
ташгъа айлангъан Къарткъожакъ Абий ба-
тырны сураты.*

Соколёнок

ISSN0206 - 7943

Къарчыгъа

6/2019

ноябрь – декабрь

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Министерство информатизации,
связи и массовых коммуникаций Республики
Дагестан.

Регистрационный номер

серия ПИ №ТУ05-00413 от 22.04.2019 г. выдан
управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1980 г.

Руководитель – главный редактор

М.М. Ахмедов

Редколлегия:

Ш. Алишева (ред. выпуска)

П. Абдуллаева

А. Абдуллатипов

С. Алиев

С. Мамаева

Т. Зургалова (отв. секретарь)

Художественный редактор З. Даганов

Технический редактор Т. Лузина

Художник номера З. Даганов

Художник обложки О.Алиев

Формат 60x84 1/8.

Бумага офсетная.

Уч. изд. л. 3,24.

Уч. печ. лист 3,26.

Выход в свет 05.12.2019 г.

Тираж 970 экз.

Заказ № 468.

Типография:

ООО «Издательство «Феникс-пресс».

Адрес типографии:

367018, РД, г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель: Государственное
бюджетное учреждение Республики Дагестан
«Редакция республиканских литературных
журналов «Соколёнок»
и «Литературный Дагестан»

Адрес редакции и издателя:

367000, РД, г.Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Электронный адрес редакции:

litdag@mail.ru

Кумыкский язык

Индекс: на год – 63339,

на полугодие – 73904.

Цена свободная.